

رذائل و فضائل اخلاقی (جلد اوّل)

مولف: یدالله صفری

سال تدوین: ۱۳۸۹

www.ketab.ir

سرشناسه: صفری، یدالله، ۱۳۴۶
عنوان و نام پدیدآور: رذائل و فضایل اخلاقی/مؤلف، یدالله صفری
مشخصات نشر: اردبیل: محقق اردبیلی، ۱۳۹۰
مشخصات ظاهری: ۳۵۲ ص
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۳۵۱-۷۸-۱
یادداشت: کتابنامه
موضوع: اخلاق اسلامی
موضوع: صفات رذیله
رده بندی کنگره: ۱۳۹۰ ۴۷۷۵ ص/ BP۲۴۷/۸
رده بندی دیویی: ۲۹۷/۶۱
شماره کتابشناسی ملی: ۲۳۷۴۸۸۴

نام کتاب: رذائل و فضایل اخلاقی

مؤلف: یدالله صفری

ناشر: محقق اردبیلی

لیتوگرافی: آریتان اسکندر

چاپ و صحافی: مقدس اردبیلی

نوبت و سال چاپ: اول: ۱۳۹۰

تیراژ: ۲۰۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۳۵۱-۷۸-۱

قیمت: ۵۰۰۰۰ ریال

آدرس: اردبیل سه راه دانش - پاساژ معطری - طبقه فوقانی - پلاک ۸ - تلفن ۲۲۴۰۰۸۱

فهرست

مقدمه ۲۱

فصل اول : کلیات ۲۳

مفهوم لغوی واژه اخلاق ۲۳

اخلاق ، امتیاز انسان و حیوان ۲۴

اخلاق معیار ارزشی انسان ۲۶

اهمیت شناخت اخلاق ۲۶

عقاید ، اخلاق و احکام سه رکن دین ۲۸

اهداف اخلاق ۲۹

اصالت از آن کدام بعد انسان است ؟ ۳۰

کمال انسان چیست ؟ ۳۱

حقیقت بهشتی و جهنمی انسان ۳۳

قوای چهار گانه منشأ اخلاق رذیله و حسنه ۳۴

پیراستن مقدم بر آراستن ۳۶

فصل دوم : استهزاء ۳۷

استهزاء و مسخره کردن ۳۷

استهزاء چیست ؟ ۳۷

مذمت استهزاء در آیات و روایات ۳۸

علت اسهزاء ۴۲

۱- عداوت ۴۲

۲- تکبر ۴۲

۳- محبت به دنیا ۴۳

راه علاج استهزاء ۴۳

فصل سوم : اسراف ۴۵

۴۵	اسراف
۴۵	معنای لغوی واژه اسراف
۴۶	تفاوت اسراف، تبذیر، تقتیر و قوام
۴۷	معانی اسراف در قرآن
۴۷	معیار اسراف
۴۸	معیار شرعی اسراف
۴۹	معیار عقلی
۵۰	معیار عرف
۵۱	تناسب
۵۲	علل و عوامل اسراف
۵۲	۱- خودنمایی
۵۳	۲- تربیت خانوادگی
۵۴	۳- تقلید
۵۵	۴- فساد اخلاقی
۵۶	۵- ثروت اضافی
۵۶	۶- استعمار
۵۷	۷- طغیان و استکبار
۵۸	هفت دقیقه و چهل ثانیه مدت ناهار
۵۹	موارد اسراف
۵۹	اسراف در اموال عمومی
۶۰	تضییع اموال
۶۰	اینهم از اسراف محسوب می شود
۶۱	اسراف در مخارج شخصی

آثار اسراف	۶۴
فقر یکی از ثمرات اسراف	۶۴
اتلاف سرمایه	۶۵
اسراف موجب غفلت	۶۵
علاج اسراف	۶۶

فصل چهارم : انتقامجوئی ۶۷

انتقامجوئی	۶۷
انواع انتقام	۶۷
انتقام در اخلاق	۶۷
انتقام از منظر احادیث	۶۸
انتقامجوئی مُهردار عبدالملک	۶۹
علاج ترک انتقام	۷۲

فصل پنجم : بخل ۷۳

بخل	۷۳
معنای بخل	۷۳
تفاوت بخل و شح	۷۴
بخیل کیست ؟	۷۴
بخل در پرداختن زکات	۷۶
مذمت بخل در احادیث	۷۸
مردبخیل دخیل کعبه	۸۰
بخل منصور دوانیقی	۸۱
با بخیل رفیق نباش	۸۴
خضر بنام برده فروخته شده	۸۵

۸۸	سخاوت نجاشی
۸۹	ریشه های بخل
۸۹	۱- ضعف مبانی ایمان و معرفت خدا
۹۰	۲- دوستی مال دنیا
۹۰	۳- ضعف اعتقاد به عالم آخرت
۹۱	۴- آرزوهای طولانی
۹۱	علاج بخل:
۹۱	۱- تقویت ایمان بخدا و عالم آخرت
۹۲	۲- کوتاه کردن آرزو و به یاد آوردن مرگ
۹۲	سرانجام بخل
۹۲	۳- احسان و انفاق نمودن برخلاف میل باطنی
۹۳	۴- توجه به آثار سوء بخل
۹۴	۵- قطع محبت به دنیا
۹۵	فصل ششم: بداخلاقی
۹۵	بداخلاقی
۹۶	بداخلاقی از منظر روایات
۹۸	ریشه های بداخلاقی
۹۸	۱- بیماری های جسمانی
۹۹	۲- طغیان و استکبار
۹۹	۳- فشارهای روحی و عقده های روانی
۹۹	۴- تربیت ناصحیح
۹۹	آثار بداخلاقی
۹۹	۱- از بین رفتن اعمال

- ۲- توانایی نداشتن بر توبه حقیقی ۱۰۰
- ۳- فشار قبر ۱۰۰
- ۴- محروم شدن از بهشت ۱۰۲
- ۵- از بین رفتن خیر دنیا و آخرت ۱۰۲
- ۶- نداشتن طراوات زندگی ۱۰۳
- انواع گوناگون بداخلاقی ۱۰۳
- ۱- بداخلاقی در خانه ۱۰۳
- ۲- بداخلاقی شغلی ۱۰۴
- ۳- بداخلاقی سیاسی ۱۰۴
- ۴- بداخلاقی اجتماعی ۱۰۴
- درمان بداخلاقی ۱۰۵
- ۱- یادآوری مفاسد دنیوی ۱۰۵
- ۲- همنشینی با افراد خوش اخلاق ۱۰۶
- ۳- مبارزه با نفس در رفع اخلاق بد ۱۰۶
- ۴- وادار کردن نفس به اعمالی که بر خواسته از اعمال نیکوست ۱۰۶
- فصل هفتم : جبن و ترس ۱۰۷**
- جبن و ترس ۱۰۷
- اقسام ترس ۱۰۷
- جبن و ترس از منظر احادیث ۱۰۹
- ریشه های جبن ۱۱۰
- ۱- ضعف ایمان و سوء ظن به خدا ۱۱۰
- ۲- احساس کمبود شخصیت و عقده حقارت ۱۱۰
- ۳- جهل و نادانی ۱۱۱

۴- عافیت طلبی ۱۱۱

۵- تربیت خانوادگی ۱۱۱

طرق درمان ترس ۱۱۲

فصل هشتم : حب جاه ۱۱۳

حب جاه ۱۱۳

نشانه های جاه طلبی ۱۱۴

۱- تابلو نمودن کارها ۱۱۴

۲- ریاکاری ۱۱۴

۳- کار برای کسب و جاهت ۱۱۵

۴- انتظار مدح و ستایش از ناحیه مردم ۱۱۵

۵- زندگی در اوهام و خیالات ۱۱۵

حب جاه از منظر روایات ۱۱۶

معالجه حب جاه ۱۱۷

هارون و بهلول ۱۱۹

عاقبت محبت ریاست و جاه طلبی ۱۲۰

فصل نهم : حسادت ۱۲۳

حسد ۱۲۳

فرق حسد و غبطه ۱۲۳

مراتب حسد ۱۲۴

مرتبه اوّل ۱۲۴

مرتبه دوّم ۱۲۴

آثار حسد ۱۲۷

۱- حسود همیشه غمگین است ۱۲۷

۱۲۷.....	حسادت به همسایه
۱۳۱.....	۲- حسد جسم را بیمار می کند
۱۳۲.....	۳- حسد ایمان را از بین می برد
۱۳۳.....	حسادت ابن ابی داود با امام جواد (ع)
۱۳۶.....	۴- حسد حجاب معرفت است
۱۳۶.....	۵- حسود، دوست ندارد
۱۳۶.....	۶- حسود احترام ندارد
۱۳۷.....	۷- حسد انسان را به گناه می اندازد
۱۳۷.....	عاقبت حسادت
۱۳۸.....	۸- حسود کمتر لذت می برد
۱۳۸.....	۹- حسد از کم خردی است
۱۳۹.....	علل و اسباب حسد
۱۳۹.....	۱- کینه و عداوت
۱۳۹.....	۲- کبر و خود بینی
۱۴۰.....	حسادت های زنانه و دیگران
۱۴۱.....	۳- حب ریاست
۱۴۱.....	۴- ترس از نرسیدن به مقصد
۱۴۱.....	۵- احساس حقارت
۱۴۱.....	درمان بیماری حسادت
۱۴۱.....	درمان علمی حسد
۱۴۲.....	درمان عملی حسد
۱۴۳.....	فصل دهم: حرص و طمع
۱۴۳.....	حرص و طمع

در مدح قناعت و ذم طمع.....	۱۴۴
حرص و طمع مضر ایمان.....	۱۴۷
پایه و اصول کفر.....	۱۴۹
حرص و طمع ذلت انسان.....	۱۴۹
حرص و طمع علامت نفاق و شقاوت.....	۱۵۰
شدت حرص در پیری.....	۱۵۱
معالجه حرص و طمع.....	۱۵۱
فصل یازدهم: دروغگوئی.....	۱۵۳
دروغ.....	۱۵۳
دروغ چیست؟.....	۱۵۳
فرق توریه و دروغ.....	۱۵۳
اقسام دروغ.....	۱۵۴
موارد جواز دروغ.....	۱۵۴
۱- جائی که دروغ مفسده مهمی داشته باشد.....	۱۵۴
۲- دروغ برای اصلاح البین.....	۱۵۵
۳- دروغ گفتن بر همسر درجائی که قدرت بر انجام خواسته آن نداری.....	۱۵۵
۴- وعده دروغ به کودک.....	۱۵۵
۵- دروغ گفتن در میدان جنگ.....	۱۵۶
انواع دروغ.....	۱۵۶
دروغ در اخلاق.....	۱۵۶
دروغ در عمل و کردار.....	۱۵۷
دروغ در اعتقاد.....	۱۵۷
دروغ در کلام.....	۱۵۸

۱۵۸.....	دروغ از منظر احادیث
۱۶۰.....	آثار سوء دروغگوئی
۱۶۱.....	۱- خراب شدن شخصیت و پایگاه اجتماعی انسان
۱۶۱.....	۲- مقدمه گناهان دیگر
۱۶۱.....	۳- پیدایش نفاق
۱۶۲.....	۴- اتلاف شایستگی ها
۱۶۳.....	فصل دوازدهم: ریا
۱۶۳.....	ریا
۱۶۴.....	تفاوت ریا و سمعه
۱۶۵.....	ریا از منظر روایات و احادیث
۱۶۹.....	منشأ و سرچشمه ریا
۱۶۹.....	۱- ضعف اعتقاد به خدای عالم
۱۶۹.....	۲- خدعه و فریب
۱۷۰.....	۳- جاه طلبی
۱۷۰.....	نشانه های ریاکار
۱۷۲.....	فلسفه تحریم ریا
۱۷۳.....	انواع و اقسام ریا و مفاسد آنها
۱۷۴.....	ریا در اصل ایمان
۱۷۴.....	ریا در عبادات واجب
۱۷۵.....	ریا در عبادات مستحب
۱۷۵.....	ریا در اوصاف عبادت
۱۷۵.....	درمان و معالجه ریا

۱۷۹.....	فصل سیزدهم: سخن چینی
-----------------	-----------------------------

سخن چینی	۱۷۹
انگیزه و علت سخن چینی	۱۷۹
دلایل و انگیزه‌های سخن چینی	۱۸۰
۱- نظر سوء داشتن به دیگران و در صدد بدنامی ایشان بودن	۱۸۰
۲- تفریح و سرگرمی	۱۸۰
۳- هرزه گویی و مجلس آرایی	۱۸۰
۴- تفرقه افکنی و ایجاد تشویش	۱۸۰
۵- حسادت	۱۸۱
۶- عقده حقارت	۱۸۱
۷- انتقام جویی	۱۸۱
۸- اظهار محبت نسبت به مخاطب	۱۸۲
مذمت سخن چینی در آیات و روایات	۱۸۲
معالجه سخن چینی	۱۸۷
فصل چهاردهم: سوء ظن	۱۸۹
سوء ظن	۱۸۹
مراتب سوء ظن	۱۹۰
سوء ظن به خود	۱۹۳
سوء ظن به خدا	۱۹۵
آثار و پیامدهای سوء ظن به خدا	۱۹۶
سوء ظن در قرآن	۱۹۷
سوء ظن در روایات اسلامی	۲۰۵
سوء ظن و آثار و پیامدهای آن	۲۰۶
عوامل و انگیزه های سوء ظن	۲۰۹

۲۰۹.....	۱- آلودگی درون و برون.....
۲۱۰.....	۲- همشینی با بدان.....
۲۱۰.....	۳- زندگی در محیط های فاسد.....
۲۱۰.....	۴- حسد و کینه توزی و تکبر و غرور.....
۲۱۰.....	۵- عقده حقارت.....
۲۱۱.....	طرق درمان بدگمانی.....
۲۱۲.....	الف- حسن ظن به دیگران.....
۲۱۲.....	ب- تجسس نکردن از کار دیگران.....
۲۱۲.....	ج- ترتیب اثر ندادن به بدگمانی.....
۲۱۳.....	فصل پانزدهم : حقوق والدین
۲۱۳.....	عاق والدین.....
۲۱۳.....	توحید و نیکی به پدر و مادر.....
۲۱۷.....	مذمت عاق الوالدین.....
۲۲۱.....	احترام به والدین.....
۲۲۳.....	تو و ثروت از آن پدر است.....
۲۲۵.....	حق شناسی از مادر.....
۲۲۶.....	اویس قرنی.....
۲۲۹.....	رفتار مرحوم شیخ اعظم انصاری با مادرش.....
۲۲۹.....	نصیحت امام صادق (ع) به ابراهیم بن مهزم.....
۲۳۲.....	اسلام آوردن زکریا بن ابراهیم و خدمت او به پدر.....
۲۳۴.....	مصادیق حقوق والدین.....
۲۳۴.....	وظیفه فرزند پس از درگذشت والدین.....
۲۳۷.....	فصل شانزدهم : عجب

۲۳۷.....	عجب
۲۳۷.....	فرق عجب و کبر
۲۳۷.....	درجات عجب
۲۳۸.....	مذمت عجب در احادیث و روایات
۲۴۱.....	سخن شیطان با حضرت موسی (ع)
۲۴۲.....	محاسبه قیامت
۲۴۳.....	عجب عبادت را از بین می برد
۲۴۳.....	عیسی و مرد معجب
۲۴۴.....	مجموع کار خیر آن را از دیوان پاک کردیم
۲۴۵.....	رفتار عابد با عالم
۲۴۵.....	تسلط شیطان
۲۴۶.....	عمل همراه عجب ، بالا نمی رود
۲۴۶.....	معالجه عجب
۲۴۷.....	این سگ بهتر است یا تو؟
۲۴۸.....	اسباب عجب و معالجه آنها
۲۵۳.....	فصل هیفدهم : عیجوثی
۲۵۳.....	عیجوثی
۲۵۴.....	مذمت عیجوثی در آیات و روایات
۲۵۵.....	شب گردی عمر
۲۵۸.....	عیب پوشی
۲۵۸.....	ما به همه حقایق اطلاع نداریم
۲۵۹.....	مهمانی زنان بی عفت و مردان مست
۲۶۱.....	در حق مؤمن برادری کنیم

عیب زدائی ۲۶۱

فصل هیجدهم : غضب ۲۶۳

غضب ۲۶۳

مراتب غضب ۲۶۴

افراط در غضب ۲۶۶

آثار سوء غضب ۲۶۹

۱- غضب زشتیهای انسان را آشکار می کند ۲۶۹

۲- غضب قلب را می میراند ۲۶۹

۳- غضب عقل را از بین می برد ۲۶۹

بردباری ملامهدی نراقی ۲۷۰

۴- غضب صاحبش را می سوزاند ۲۷۱

۵- غضب حرکتی بسوی غضب الهی ۲۷۱

بردباری کاشف الغطاء ۲۷۲

علل واسباب غضب ۲۷۲

۱- تکبر ۲۷۳

۲- عجب ۲۷۳

۳- حرص به مال ۲۷۳

معالجه غضب ۲۷۴

فصل نوزدهم : غیبت ۲۷۹

غیبت ۲۷۹

غیبت چیست؟ ۲۷۹

اشکال مختلف غیبت ۲۸۱

گوش دادن به غیبت نیز حرام است ۲۸۲

آثار و پیامدهای غیبت.....	۲۸۴
آثار فردی.....	۲۸۴
۱- غیبت بدتر از زناست.....	۲۸۵
۲- غیبت کننده در قیامت صورت خود را باناخنش می خراشد.....	۲۸۶
۳- غیبت کننده ایمان ندارد.....	۲۸۶
۴- غیبت حقیقت روزه را از بین می برد.....	۲۸۸
۵- غیبت نمودن، خوردن گوشت برادر مرده است.....	۲۹۰
۶- غیبت اعمال نیک را از بین می برد.....	۲۹۰
۷- بهشت بر غیبت کننده حرام است.....	۲۹۱
آثار اجتماعی.....	۲۹۱
اسباب غیبت.....	۲۹۳
۱- غضب.....	۲۹۳
۲- عداوت.....	۲۹۳
۳- حسادت.....	۲۹۴
۴- مزاح و شوخی.....	۲۹۴
۵- فخر و مباهات.....	۲۹۵
راه درمان غیبت.....	۲۹۵
کفاره غیبت.....	۲۹۶
فصل بیستم: فخر فروشی.....	۲۹۷
فخر فروشی و مباهات.....	۲۹۷
مذمت فخر فروشی در احادیث.....	۲۹۷
درمان فخر فروشی.....	۲۹۹
فصل بیست و یکم: قطع رحم.....	۳۰۱

۳۰۱.....	قطع رحم
۳۰۲.....	مذمت قطع رحم در آیات و روایات
۳۰۵.....	تأثیر قتل پدر در کم شدن عمر انسان
۳۰۵.....	کیفر قطع رحم ، و پاداش صله رحم
۳۰۷.....	مکافات آنانکه قطع رحم می کنند
۳۰۹.....	فصل بیست و دوم : کبر
۳۰۹.....	کبر
۳۰۹.....	کبر در آیات و روایات
۳۱۶.....	نظافت تکبر نیست
۳۱۶.....	آثار و نشانه های کبر
۳۱۶.....	۱- حقیر شمردن دیگران
۳۱۷.....	هرگز کسی را حقیر نشمار
۳۱۸.....	۲- ابا از همشینی با دیگران
۳۱۹.....	فقیر در کنار مرد ثروتمند
۳۲۰.....	۳- انتظار سلام از دیگران
۳۲۱.....	سلام شعار صالحین
۳۲۲.....	سلام در قرآن
۳۲۲.....	سه دستور برای سلام در قرآن
۳۲۳.....	سلام شعار بهشتیان
۳۲۴.....	۴- با تکبر راه رفتن
۳۲۴.....	این سگ بهتر است یا تو؟
۳۲۵.....	ماجرای ازدواج جویر و جلفا
۳۲۷.....	مفاسد و مضرات تکبر

۳۲۸.....	ریشه تکبر.....
۳۲۸.....	راه علاج تکبر.....
۳۲۸.....	یوسف وزلیخا.....
۳۳۰.....	مبارزه عملی با تکبر.....
۳۳۱.....	فصل بیست و سوم : کفران نعمت
۳۳۱.....	کفران نعمت.....
۳۳۳.....	امام صادق و سائل شاکر.....
۳۳۴.....	کفران نعمت در احادیث.....
۳۳۵.....	انواع کفران نعمت.....
۳۳۵.....	نارضایتی از نعمتهای موجود.....
۳۳۶.....	راضی به قضای خدا.....
۳۳۷.....	حضرت عیسی و مرد توبه کار.....
۳۳۸.....	معرفت ریشه تمام فضائل.....
۳۴۰.....	زهد قاسم فرزند هارون الرشید.....
۳۴۲.....	۲- اسراف در مصرف و استفاده نعمتها.....
۳۴۲.....	آنها که کفران کردند و گرفتار شدند.....
۳۴۳.....	اسراف چیست؟.....
۳۴۴.....	هزینه های بی مورد.....
۳۴۵.....	جراحی بینی.....
۳۴۷.....	۳- انجام گناه بوسیله نعم الهی.....
۳۴۹.....	فهرست منابع

مقدمه

اخلاق حسنه ، آن در درخشان و گوهر گرانبهای دریای فضائلی است که قامت هر انسانی را مزین می سازد و بسان اکسیر حیات ، مس وجود انسان را به طلای ناب تبدیل می سازد، و او را از خاک به افلاک و از فرش به عرش می کساند.

صاحب خلق حسن ، همانطوریکه اشرف الانبیاء فرمودند مانند آن مجاهد نستوهی است که در راه خدا شمیر می زند و بسان آن معراج کننده ای است که از حرم امن فطرت که مبدع حرکت تکاملی بشر است ، به مسجد اقصای حقیقت انسانی منتقل و با براق پرسرعت تخلق به اخلاق الهی ، هفت آسمان فضیلت را طی می کند و در معیت فرشتگان بلکه جلوتر از آنها به قاب قوسین اوادنی می رسد.

جایگاه رفیع و ملکوتی خلق حسن ، خلیفه الهی و انسان کامل را ملک منظر نموده و در کمالات وجودی به رتبه ای از هستی دست می یابد که خدایش درجه بی بدیل « آنک لعلی خلق عظیم » را به وی اعطاء می نماید.

البته تحصیل و حفظ و صیانت خلق حسن ، درطول حیات انسان و در قبال حوادث و اتفاقات و مشکلات که نه ره تفریط بییماید و نه در وادی افراط قدم بگذارد و در صراط مستقیم که ادق من الشعر و احد من السیف است ، روزگار بگذراند ، به انسان تیز بین و دقیق النظر و نکته سنج نیاز دارد. زیرا داشتن خلق حسن ، مقطعی نیست که مانند کوه آتشفشانی ، گاهی آرام و سر سبز و خرم باشد و گاهی فوران کند و ریانه بکشد. بلکه باید در تمام آنات و لحظات زندگی از افراط و تفریط پرهیزد و در رفتار و گفتار اعتدال را رعایت کند.

اهمیت اخلاق و نقش آن در تربیت انسانها و توسعه و شکوفائی جامعه ، این حقیر عاری از اخلاق حسنه را بر آن داشت که نکاتی هرچند بی مقدار در ماه ضیافت و ماه خدا به عموم مردم در باره اخلاق ارائه دهم که جمع و تألیف آنها به کتاب حاضر منجر

گردید. تنها امید بنده در پربار شدن این وجیزه به آیات و روایاتی است که در آن استفاده شده و سخنان و بزرگان اهل دل و اخلاق است که در آن آورده شده است. جهت حفظ امانت و تنویر افکار در خصوص مطالب مطرح شده در این کتاب، لازم است نکاتی را تذکر دهم.

۱- مطالب مطرح شده در این کتاب، سخنرانیهای اینجانب برای عموم مردم در ماه مبارک رمضان است به همین دلیل ساده و روان و همراه با داستانهای اخلاقی است.

۲- با توجه به اینکه مدت طولانی در جمع آوری و تدوین مطالب سپری شده است گرچه در نقل آیات و احادیث و سخنان بزرگان تلاش شده است مستند باشد ولی در برخی موارد ممکن است عبارتی را از کتابی آورده باشم و سندش را ذکر نکنم و این به دو علت صورت گرفته است یکی اینکه آدرس را فراموش کرده ام و دیگر اینکه مطلب منقول یک مطلب علمی نیست که نیاز به سند داشته باشد. از این بابت از خوانندگان پوزش می طلبم.

۳- غرض بنده از جمع آوری این کتاب ابداء و اختراع و بیان مسئله جدید نبوده بلکه می خواستم نکات اخلاقی را بصورت منسجم و مورد توجه جوانان و عامه مردم در این وجیزه ارائه دهم.